

HUOMAUTUKSIA

- ¹ Kirjoitus „*Boikottia vastaan*” julkaistiin heinäkuun lopulla 1907 kirjasessa „*Kolmannen Duuman boikotoinnista*”. Kirjanen painettiin Pietarissa sosialidemokraattien illegaalisessa kirjapainossa, mutta kansilehdellä mainittiin tekaistu julkaisemispaikka „*Moskova, 1907. Gorizontovin kirjapaino, Tverskaja, 40*”. Syyskuussa 1907 kirjanen takavarikoitiin.— 1.
- ² *Opettajain Yleisvenäläisen liiton 4. edustajakokous* pidettiin kesäkuun 19—24 (heinäkuun 2—7) pnä 1907 Suomessa. Edustajakokouksessa oli läsnä 82 edustajaa, jotka edustivat yli 2 tuhatta opettajaa.— 3.
- ³ *Vuoden 1907 kesäkuun 3 (16) päivän valliokaappaus* — taantumuksellinen kaappaus, joka ilmeni II Valtakunnanduuman hajottamisena hallituksen toimesta ja duumavaalien vaalilain muuttamisena. Uusi vaalilaki lisäsi voimakkaasti tilanherrojen sekä kauppa- ja teollisuusporvariston edustusta Duumassa ja supisti moninkertaisesti talonpoikien ja työläisten edustajain jo niinkin pientä määrää. Laki riisti äänioikeuden Aasian-Venäjän väestön suurimmalta osalta, supisti puolella Puolan ja Kaukasian väestön edustusta. Tämän lain perustalla valittu ja marraskuussa 1907 kokoontunut III Duuma oli kokoonpanoltaan mustasotnialais-kadettilainen.— 3.
- ⁴ *Bulyginin Duuma* — neuvotteleva „edustuslaitos”, jonka tsaarihallitus lupasi kutsua koolle vuonna 1905. Lakiehdotuksen neuvottelevan Valtakunnanduuman perustamisesta ja asetuksen duumavaaleista laati sisäasiain ministerin Bulyginin puheenjohtolla toiminut valiokunta ja ne julkaistiin elokuun 6 (19) pnä 1905. Bolshevikit julistivat Bulyginin Duuman aktiivisen boikotoinnin. Hallitus ei onnistunut kutsumaan Duumaa koolle; vallankumouksen voima pyyhkäisi sen pois.— 4.
- ⁵ *Witten Duuma* — ensimmäinen Valtakunnanduumaa, joka kutsuttiin koolle huhtikuun 27 (toukokuun 10) pnä 1906 sen asetuksen perustalla, jonka oli laatinut Ministerineuvoston puheenjohtaja

S. J. Witte. Siitä huolimatta, vaikka ensimmäisen Duuman vaaleja koskeva vaalilaki oli demokratianvastainen, tsaarin ei onnistunut kutsua koolle täysin kuuliaista Duumaa. Enemmistönä olivat Duumassa kadetit, jotka pyrkivät voittamaan talonpoikaiston luottamuksen lupaillemalla valheellisesti reformeja, muun muassa maareformin.

Heinäkuun 8 (21) pnä 1906 tsaarihallitus hajotti Duuman.— 7.

⁶ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1935, s. 229.— 9.

⁷ VSDTP:n Neljäs (Yhdistävä) edustajakokous pidettiin Tukholmassa huhtikuun 10—25 (huhtikuun 23—toukokuun 8) pnä 1906.

Edustajakokouksessa oli läsnä 112 päätösvaltaista edustajaa, jotka edustivat 57 paikallista puoluejärjestöä, ja 22 edustajaa neuvottelevalla äänioikeudella. Sitä paitsi siihen osallistui kansallisten sosialidemokraattisten puolueiden edustajia: Puolan ja Liettuan sosialidemokratiasta, Bundista ja Latvian sosialidemokraattisesta työväenpuolueesta 3 kustakin. Ukrainan sosialidemokraattisesta työväenpuolueesta ja Suomen työväenpuolueesta 1 kummastakin sekä Bulgarian sosialidemokraattisen työväenpuolueen edustaja. Bolshevikkiedustajain joukossa osallistuivat: V. I. Lenin, F. A. Artem (Sergejev), V. V. Vorovski, K. J. Voroshilov, M. I. Kalinin, J. V. Stalin, M. V. Frunze, S. G. Shaumjan ynnä muita. Peruskysymyksinä edustajakokouksessa olivat: agrariikysymys, ajankohdan ja proletariaatin luokkatehtävien arviointi, Valtakunnanduumaan suhtautuminen ja organisaatiokysymykset. Kaikista kysymyksistä käytiin kiivasta taistelua bolshevikkien ja menshevikkien välillä. Lenin piti edustajakokouksessa alustuksia ja puheita agrariikysymyksestä, ajankohdan arvioinnista, Valtakunnanduuman vaaleihin suhtautumisen taktiikasta, aseellisesta kapinasta ja muista kysymyksistä.

Se, että menshevikeillä oli edustajakokouksessa enemmistö, vaikkakin vähäinen, ratkaisi edustajakokouksen päätösten luonteen: useista kysymyksistä edustajakokous hyväksyi menshevistiset päätöslauseumat (agraariohjelmasta, Valtakunnanduumaan suhtautumisesta y.m.). Puolueen jäsenyyttä koskevan sääntöjen ensimmäisen pykälän edustajakokous hyväksyi Leninin esittämässä muodossa. Edustajakokous hyväksyi VSDTP:n kokoonpanoon kansallisia sosialidemokraattisia järjestöjä: Puolan ja Liettuan sosialidemokraattisen puolueen, Latvian sosialidemokraattisen työväenpuolueen ja teki ennakkoratkaisun Bundin yhtymisestä VSDTP:seen.

Edustajakokouksessa valittuun Keskuskomiteaan tuli 3 bolshevikkia ja 7 menshevikkiä, Pää-äänenkannattajan toimitukseen tuli vain menshevikkejä.

Edustajakokouksen työtä on V. I. Lenin analysoinut kirjassessa „Selostus VSDTP:n Yhdistävästä edustajakokouksesta” (ks. Teokset, 10. osa, ss. 313—380).— 13.

⁸ *Dubasov* — Moskovan kenraalikuvernööri, joka tukahdutti joulukuun aseellisen kapinan; *Stolytin* — Ministerineuvoston puheenjohtaja.— 14.

- 9 „*Perustuslaillis-demokraattinen puolue*” (Konstitusioonno-demokratisheskaja partija”, k.-d., kadetit)—Venäjän tärkein porvarillinen puolue, liberaalis-monarkistisen porvariston puolue; muodostui lokakuussa 1905. Valedemokratismiin verhoutumalla ja nimittämällä itseään „kansanvapauden” puolueeksi kadetit yrittivät saada talonpoikaiston puolelleen. He pyrkivät säilyttämään tsarismin perustuslaillisen monarkian muodossa. Myöhemmin kadeteista tuli imperialistisen porvariston puolue. Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen voiton jälkeen kadetit järjestivät vastavallankumouksellisia salaliittoja ja kapinoita Neuvostovaltaa vastaan.— 16.
- 10 „*Tovarishth*” („Toveri”)—porvarillinen päivälehti, ilmestyi Pietarissa maaliskuusta 1906 tammikuuhun 1908; muodollisesti se ei ollut minkään puolueen äänenkannattaja, tosiasiallisesti se oli vasemmistokadettien äänenkannattaja. Lehteen osallistuivat menshevikit.— 17.
- 11 *Keskuskomitean lehtinen* — „Kirje puoluejärjestöille” № 1. Julistamatta viipymätöntä esiintymistä VSDTP:n Keskuskomitea kehotti puoluejärjestöjä „tukemaan ja kehittämään syntyviä joukkoliikkeitä loppuun saakka ja siellä, missä on täydet perusteet luottaa laajojen joukkojen aktiiviseen ja päättäväiseen tukeen, ottamaan viipymättä aloitteen liikkeessä omiin käsiinsä tiedottaen siitä samalla Keskuskomitealle”.— 21.
- 12 K. Marx. Kirje Kugelmannille, maaliskuun 3 p:nä 1869. Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, s. 217.— 24.
- 13 Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 456.— 26.
- 14 „*Lokakuulaiset*” eli „*Lokakuun 17 päivän liitto*” — suuren teollisuusporvariston ja kapitalistisesti taloutta hoitavien suurtilanherrojen vastavallankumouksellinen puolue. Perustettiin marraskuussa 1905. Tunnustaan sanoissa lokakuun 17 päivän manifestin lokakuulaiset tukivat varauksettomasti tsarihallituksen sisä- ja ulkopoliitikkaa. Lokakuulaisten johtajina olivat suurteollisuudenharjoittaja A. Gutshkov ja suunnattomien maatilojen omistaja M. Rodzjanko.— 27.
- 15 „*Proletari*” („Proletaari”)—illegaalinen bolshevistinen viikkolehti, VSDTP:n Pää-äänenkannattaja, joka perustettiin puolueen III edustajakokouksen päätöksen nojalla. Puolueen Keskuskomitean täysistunnon päätöksellä huhtikuun 27 (toukokuun 10) p:ltä 1905 Pää-äänenkannattajan vastaavaksi toimittajaksi nimitettiin V. I. Lenin.
„Proletaria” julkaistiin Genevessä toukokuun 14 (27) päivästä marraskuun 12 (25) päivään 1905. Ilmestyi 26 numeroa. Toimituksen työhön osallistuivat vakituisesti V. V. Vorovski, A. V. Lunatsharski ja M. S. Olminski. „Proletari” jatkoi vanhan, leniniläisen „Iskran” linjaa ja säilytti täydellisesti bolshevistisen „Vperjod” lehden perinteet.
V. I. Lenin kirjoitti sanomalehteen yli 50 artikkelia ja pienempää kirjoitusta. „Proletari” lehdestä otettuja Leninin artikkeleita

julkaistiin paikallisissa bolshevistisissä sanomalehdissä sekä painettiin erillisinä lentolehtisinä.

Kohta sen jälkeen, kun Lenin oli matkustanut Venäjälle, marraskuussa 1905 „Proletari” lehden julkaiseminen lopetettiin. Lehden kaksi viimeistä numeroa (25 ja 26) ilmestyi V. V. Vorovskin toimittamana.— 29.

- ¹⁶ „Proletari” („Proletaari”)—illegaalinen sanomalehti, jonka bolshevikit perustivat VSDTP:n IV (Yhdistävän) edustajakokouksen jälkeen; ilmestyi elokuun 21 (syyskuun 3) päivästä 1906 marraskuun 28 (joulukuun 11) päivään 1909 Leninin toimittamana. Ilmestyi 50 numeroa. „Proletari” kantoi VSDTP:n Moskovan ja Pietarin komiteain äänenkannattajan nimeä, ja erääseen aikaan—myöskin Moskovan piirikunnan, Permin, Kurskin ja Kasaanin komiteain äänenkannattajan nimeä. Tosiasiallisesti „Proletari” oli bolshevikien Pää-äänenkannattaja. „Proletari” lehden ensimmäiset 20 numeroa julkaistiin Suomessa. Helmikuun 13 (26) päivästä joulukuun 1 (14) päivään 1908 lehti ilmestyi Genevessä, tammikuun 8 (21) päivästä 1909— Pariisissa.

Lehdessä julkaistiin yli 100 Leninin artikkelia ja pienempää kirjoitusta. Stolypinilaisen taantumuksen vuosina „Proletarilla” oli huomattava merkitys bolshevististen järjestöjen säilyttämisessä ja lujittamisessa. VSDTP:n Keskuskomitean täysistunnossa tammikuussa 1910 „sovittelijain” onnistui viedä läpi päätös „Proletari” lehden lakkauttamisesta.— 29.

- ¹⁷ Kirjoitus „*Kreivi Heidenin muistolle*” julkaistiin kokoelmassa „Golos zhizni” („Elämän ääni”). Pietari, 1907, allekirjoituksella N. L. ja toimituksen seuraavalla huomautuksella varustettuna: „Tämä kirjoitus, joka on kirjoitettu jo kesäkuussa, heti „Tovarishsh” lehdnen ylistyslaulun ilmestymisen jälkeen, on jäänyt julkaisematta kirjoittajasta „riippumattomien” seikkojen vuoksi. Julkaistessaan sen tässä kokoelmassa toimitus olettaa, että vaikka kirjoituksen aihe onkin menettänyt jo merkityksensä nykyhetken kannalta, niin siitä huolimatta sen sisältö säilyttää arvonsa täydellisesti nytkin”.— 36.

- ¹⁸ „*Russkije Vedomosti*” („Venäläiset Sanomat”)—päivälehti; ilmestyi Moskovassa vuodesta 1863 alkaen Moskovan yliopiston liberaalisten professorien ja zemstvotoimihenkilöiden julkaisemana; se edusti liberaalisten tilanherrojen ja porvariston etuja. Vuodesta 1905 alkaen—oikeistokadettien äänenkannattaja. Lakkautettiin vuoden 1917 Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen jälkeen.— 36.

- ¹⁹ *Mirno-obnovlenstvo*—„partija mirnogo obnovenija” („rauhallisen uudistuksen puolue”)—porvariston ja tilanherrain vastavallankumouksellinen järjestö; perustettiin vuonna 1906, yhdisti vasemmistolokakuulaiset ja oikeistokadetit. Lenin nimitti „rauhallisen uudistuksen puoluetta” „rauhallisen ryöstön puolueeksi”.— 41.

- ²⁰ Leninin esittämä filisterin määrittely on Goethelta (Goethe's Werke. Neue Ausgabe. Zweiter Band, Berlin, 1893, S. 593).— 43.

²¹ *VSDTP:n Pietarin yleiskaupunkilainen konferenssi* pidettiin Terijoella (Suomessa) heinäkuun 8 ja 14 (21 ja 27) pnä 1907. Konferenssin selostukset eivät ole säilyneet. Konferenssin ensimmäisessä istunnossa oli läsnä 61 päätösvaltaista edustajaa ja 21 edustajaa neuvottelevalla äänioikeudella.

Alustuksen III Duuman vaaleihin suhtautumisesta teki Lenin. Konferenssi hyväksyi Leninin linjan III Duuman boikotoinnin vastustamisesta, jota hän puolsi teeseissään ja alustuksessaan.— 44.

²² *VSDTP:n Kolmas („Toinen yleisvenäläinen”) konferenssi* pidettiin Kotkassa (Suomessa) heinäkuun 21—23 (elokuun 3—5) pnä 1907. Konferenssissa oli läsnä 26 edustajaa, niistä — 9 bolshevikkia, 5 menshevikkä, 5 puolalaista sosialidemokraattia, 5 bundilaista ja 2 latvia-laista sosialidemokraattia. Konferenssin päiväjärjestyksessä olivat seuraavat kysymykset: III Valtakunnanduuman vaaleihin osallistumisesta, vaalisopimuksista ja Ammattiliittojen yleisvenäläisestä edustajakokouksesta. Ensimmäisestä kysymyksestä konferenssi kuuli kolme alustusta: bolshevikeilta — Leninin (boikotointia vastaan) ja A. Bogdanovin (boikotoinnin puolesta) ja menshevikeiltä ja Bundilta — Danin. Äänen enemmistöllä konferenssi hyväksyi Leninin esittämän päätöslauselman; Ammattiliittojen yleisvenäläistä edustajakokousta koskevasta kysymyksestä esitettiin 4 päätöslauselmaehdotusta, jotka annettiin VSDTP:n Keskuskomitealle aineistoksi. Erään päätöslauselmaehdotuksen perustaksi otettiin Leninin esittämän päätöslauselman teksti.— 46.

²³ *Puolueettomiksi progressisteiksi* nimittivät itseään III Duuman vaaleissa pääasiallisesti kaupunkien pikkuporvariston edustajat. „Progressistit” III Duumassa olivat lokakuulaisten vasen, muodoton siipi. „Progressistit” IV Duumassa — suurporvariston puolue, joka erkaantui lokakuulaisten tilanherra-porvarillisesta puolueesta.— 47.

²⁴ *„Obrazovanije” („Valistus”)* — kirjallinen, populääris-tieteellinen ja yhteiskunnallis-poliittinen legaalinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1892 vuoteen 1909. Vuosina 1906—1908 „Obrazovanije” aikakauslehdessä julkaistiin bolshevikkien kirjoituksia. „Obrazovanijen” 2. numerossa julkaistiin vuonna 1906 Leninin teoksen „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat”” V—IX luvut (ks. Teokset, 5. osa, ss. 93—211).— 48.

²⁵ *Bureninin sanomalehdeksi* Lenin nimitti mustasotnialais-monarkistista „Novoje Vremja” lehteä. Burenin oli „Novoje Vremjan” avustaja; vainosi raivokkaasti kaikkien yhteiskunnallisen ajattelun edistyksellisten suuntausten edustajia.— 52.

²⁶ *Trudovikit, „Työryhmä”* — pikkuporvarillisten demokraattien ryhmä; muodostui huhtikuussa 1906 I Valtakunnanduuman talonpoikais-edustajista.

Trudovikit esittivät vaatimuksia kaikkien sääty- ja kansallisuusrajoitusten poistamisesta, zemstvojen ja kaupunkien itsehallintojen demokratisoinnista, yleisen äänioikeuden voimaansaattamisesta Valtakunnanduuman vaaleissa. Trudovikkien agrariohjelman lähtökohtana

olivat maankäytön taseasuhtaisuuden narodnikkilaiset periaatteet: yleiskansallisen varannon muodostaminen valtion, apanaasi-, hallitsijaperheen ja luostarien maista, samoin yksityisomistuksellisista maista, jos maaomaisuus ylittää määrätyn työhön perustuvan normin; luovutettavista yksityisomistuksellisista maista edellytettiin korvaus. Maareformin suorittaminen annettiin paikallisten talonpoikaiskomiteain tehtäväksi.— 54.

- ²⁷ „*Retsh*” („Puhe”) — päivälehti, kadettipuolueen pää-äänenkannattaja; julkaistiin Pietarissa vuoden 1906 helmikuusta lähtien. Sen lakkautti Pietarin Neuvoston Sotilaallinen vallankumouskomitea lokakuussa 1917.— 54.
- ²⁸ *Yhdistyneen aateliston neuvosto* — vastavallankumouksellinen tilanherrajärjestö; sillä oli huomattava vaikutus hallituksen politiikkaan. Kolmannen Valtakunnanduuman kautena huomattava määrä Neuvoston jäsenistä kuului Valtakunnan neuvostoon ja mustasotniaisten järjestöjen johtaviin keskuksiin.— 55.
- ²⁹ „*Kansansosialisti*” („narodnyje sotsialisty”) (enessät) — pikkuporvarillinen legaalinen puolue. Muodostui vuonna 1906 erottautuen eserrien oikeistosiivestä. Puolue asetti vaatimuksia, jotka pysyivät perustuslaillisen monarkian puitteissa. Kansansosialistit kieltäytyivät eserräläisestä maan sosialisoinnin ohjelma-ajatuksesta ja kehittivät tilanherramaan luovutukseen lunastusperustalla. Lenin nimitti kansansosialisteja „pikkuporvarillisiksi opportunisteiksi”, „sosialikadeteiksi” ja „eserräläisiksi menshevikeiksi”.
Kansansosialistien johtajia olivat A. V. Peshehonov, V. A. Mjaktin, N. F. Annenski y.m.— 59.
- ³⁰ *Stuttgartin kansainvälinen sosialistikongressi* (II Internationalen VII kongressi) pidettiin elokuun 18—24 p:nä (uutta lukua) 1907. VSDTP:ttä edusti 37 edustajaa. Bolshevikeista olivat kongressissa läsnä Lenin, Lunatsharski, Litvinov y.m. Kongressi käsitteli seuraavat kysymykset: 1) Militarismi ja kansainväliset selkkaukset, 2) Poliittisten puolueiden ja ammattiliittojen väliset keskinäissuhteet, 3) Siirtomaakysymys, 4) Työläisten immigraatio ja emigraatio ja 5) Naisten äänioikeus.
Kongressin perustyö keskittyi valiokuntiin, joissa laadittiin päätöslauselmaehdotuksia täysistuntoja varten. Lenin osallistui sen valiokunnan työhön, joka käsitteli kysymystä „Militarismi ja kansainväliset selkkaukset”.— 61.
- ³¹ „*Proletari*” lehden 17. numerossa, jossa tämä kirjoitus painettiin, julkaistiin myös Stuttgartin Kansainvälisen sosialistikongressin päätöslauselmat.— 61.
- ³² Ks. K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1953, s. 600, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 654.— 63.
- ³³ „*Fabianilaisten yhdistys*” — reformistinen, opportunistinen yhdistys, jonka porvarillisten intelligenttien ryhmä perusti Englannissa

vuonna 1884. Yhdistys on nimitetty roomalaisen sotapäällikön Fabius Cunctatorin („viitkastelijan”) mukaan, joka oli tunnettu odottelutaktiikastaan, ratkaisevien taistelujen välttelemisestä. Fabianilaiset vieroittivat proletariaattia luokkataistelusta, saarnasivat pienten reformien tietä tapahtuvaa rauhallista siirtymistä kapitalismista sosialismiin.

Fabianilaisten katsomusten kritiikkiä ks. Engelsin kirjeestä Sorgelle tammikuun 18 p:nä 1893 (K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, s. 459) ja V. I. Leninin teoksista: „Sosialidemokratian agrariohjelma Venäjän vallankumouksessa”, „Englantilainen passiivisuus ja englantilainen teoriankarttelu” y.m.—63.

34 *Voinov* — A. V. Lunatsharski.— 64.

35 „*Die Gleichheit*” („Tasa-arvoisuus”)— sosialidemokraattinen kerran kahdessa viikossa ilmestynyt aikakauslehti; Saksan työläisnaisliikkeen äänenkannattaja; ilmestyi vuodesta 1890 vuoteen 1925; vuodesta 1892 vuoteen 1917 sitä toimitti Klara Zetkin.— 64.

36 Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XXVII osa, 1935, s. 555 tai „J. Ph. Beckerin, J. Dietzgenin, F. Engelsin, K. Marxin ynnä muiden kirjeitä F. A. Sorgelle ynnä muille”, jossa on N. Leninin esipuhe. Pietari, 1907, s. 249.— 71.

37 „*Vorwärts*” („Eteenpäin”)— sanomalehti, Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattaja; alkoi ilmestyä vuonna 1876 W. Liebknechtin y.m. toimittamana. F. Engels kävi lehden palstoilla taistelua kaikkinaisia opportunistien ilmauksia vastaan. 90-luvun toiselta puoliskolta lähtien, F. Engelsin kuoleman jälkeen, „*Vorwärts*’issä” julkaistiin säännöllisesti Saksan sosialidemokratiassa ja II Internationalessa vallassa olleiden opportunistien kirjoituksia.— 74.

38 Vuonna 1907 kirjakustantamo „Zerno” („Jyvä”) ryhtyi julkaisemaan Leninin koottuja teoksia kolmessa osassa yhteisellä otsikolla „Kahdentoista vuoden ajalta”. Julkaistavaksi suunnitelluista kolmesta osasta onnistuttiin julkaisemaan vain ensimmäinen osa ja toisen osan ensimmäinen nide. Ensimmäiseen osaan tulivat Leninin teokset: „Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra Struven kirjassa”, „Venäjän sosialidemokraattien tehtävät”, „Zemstvon vainoojat ja liberalismin Hannibalit”, „Mitä on tehtävä?”, „Askel eteenpäin, kaksi askelta taaksepäin”, „Zemstvokamppailu ja „Iskran” suunnitelma” ja „Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa”. Ensimmäinen osa ilmestyi marraskuun puolivälissä 1907 (kansilehdelle oli merkitty 1908) ja takavarikoitiin kohta ilmestymisen jälkeen, mutta huomattava osa painoksesta onnistuttiin pelastamaan ja kirjaa levitettiin edelleen illegaalisesti.

Toiseen osaan suunniteltiin otettavaksi teokset agrariikysymyksestä. Sellaisessa kokoonpanossa ei toista osaa julkaistu. Vuoden 1908 alussa ilmestyi vain toisen osan ensimmäinen nide (ilman yleisotsikkoa „Kahdentoista vuoden ajalta”; konspiraationäkökohtien vuoksi se jätettiin pois), johon tulivat Leninin legaaliset teokset:

„Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi”, „Kotiteollisuuden tilastotiedustelu Permin läänissä vuonna 1894/1895 ja „kotiteollisuuden” yleisiä kysymyksiä” ja „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat””. Toisen osan toisen niteen muodosti teos „Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907”. Toisen osan viimeistä nidettä varten Lenin aikoi kirjoittaa laajan teoksen maan jakaantumisesta Venäjällä (vuoden 1905 uusien tilastotietojen mukaan) ja kunnallistamisesta.

Toista nidettä ei kuitenkaan onnistuttu julkaisemaan.

Kolmanteen osaan piti tulla poleemiset sanomalehtikirjoitukset, jotka oli julkaistu bolshevikkien äänenkannattajissa („Iskra” („Kipinä”), „Vperjod” („Eteenpäin”), „Proletari” („Proletaari”), „Novaja Zhizn” („Uusi Elämä”). Taantumuksen hyökkäys esti Leniniä julkaisemasta kolmatta osaa.— 80.

- 39 *St.— V. V. Starkov, R.— St. I. Ratshenko, K.— R. E. Klasson.— 84.*
- 40 *„Novoje Slovo” („Uusi Sana”)— tieteellis-kirjallinen ja poliittinen kuukausijulkaisu, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1894 liberaalisten narodnikkien toimesta ja vuoden 1897 keväästä „legaalisten marxilaisten” toimesta. „Novoje Slovo” julkaistiin Leninin kirjoitukset „Taloudellisen romantismin luonnehtimiseksi” ja „Erään sanomalehtikirjoituksen johdosta”. Joulukuussa 1897 hallitus lakkautti julkaisun.— 84.*
- 41 *„Zarja” („Sarastus”)— marxilainen tieteellis-poliittinen aikakauslehti, jota „Iskran” toimitus julkaisi vuosina 1901—1902. „Zarjassa” julkaistiin seuraavat Leninin kirjoitukset: „Satunnaisia kirjoitelmia”, „Zemstvon vainoojat ja liberalismiin Hannibalit”, ensimmäiset neljä lukua teoksesta „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat”” (otsikoin „Herrat agraarikysymyksen „arvostelijat””), „Katsaus maan sisäisiin asioihin” ja „Venäjän sosialidemokratian agraariohjelma”. Ilmestyi neljä numeroa.— 85.*
- 42 *„Iskra” („Kipinä”)— ensimmäinen illegaalisesti ilmestynyt yleisvenäläinen poliittinen marxilainen sanomalehti, jonka Lenin perusti vuonna 1900. VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen— puolueen Pää-äänenkannattaja. Puhuessaan vanhasta „Iskrasta” Lenin tarkoittaa „Iskraa” n:sta 1 n:oon 51. Menshevikit muuttivat „Iskran” n:sta 52 alkaen fraktionsa äänenkannattajaksi.— 85.*
- 43 *„Bezzaglavijalaiset”— vasemmistokadettilainen ryhmä (J. Kuskova, S. Prokopovitsh, V. Bogutsharski y.m.), joka julkaisi vuonna 1906 Pietarissa aikakauslehteä „Bez Zaglavija” („Ilman Otsikkoa”). Julistaen kuuluvansa „kriittillisen sosialismin” tunnustajiin— Länsi-Euroopan sosialidemokratian revisionistisen siiven (Bernstein y.m.) kannattajiin— „bezzaglavijalaiset” esiintyivät proletariaatin itsenäistä luokkapolitiikkaa vastaan. Lenin nimitti „bezzaglavijalaisia” „menshevikkiemielisiksi kadeteiksi” eli „kadettimielisiksi menshevikeiksi.— 87.*
- 44 *„Tämän julkaisun 3. osassa”, s.o. kokoelman „Kahdentoista vuoden ajalta” kolmannessa osassa, jota ei julkaistu.— 88.*

⁴⁵ „*Novaja Zhizn*” („Uusi Elämä”)— ensimmäinen legaalinen bolshevistinen sanomalehti, ilmestyi Pietarissa joka päivä lokakuun 27 (marraskuun 9) päivästä joulukuun 3 (16) päivään 1905. Leninin saavuttua maanpaosta Pietariin, marraskuun alussa 1905, lehti ilmestyi hänen välittömällä johdollaan. „*Novaja Zhizn*” oli tosiasiallisesti VSDTP:n Pää-äänenkannattaja. Lehden lähimpiä avustajia olivat V. V. Vorovski, M. S. Olminski, A. V. Lunatsharski y.m. Aktiivisesti osallistui „*Novaja Zhizniin*” A. M. Gorki, joka antoi lehdelle myös suurta aineellista apua. Lehden jokapäiväinen painosmäärä nousi 80 tuhanteen kappaleeseen.

„*Novaja Zhizn*” joutui monien vainotoimenpiteiden kohteeksi. 27 numerosta 15 numeroa takavarikoitiin ja hävitettiin. 27. numeron ilmestymisen jälkeen hallitus lakkautti lehden. Viimeinen, 28. numero ilmestyi illegaalisesti.— 91.

⁴⁶ „*Vperjod*” („Eteenpäin”)— illegaalinen bolshevistinen sanomalehti; julkaistiin Genevessä vuoden 1904 joulukuun 22 (vuoden 1905 tammikuun 4) pstä vuoden 1905 toukokuun 5 (18) päivään. Ilmestyi 18 numeroa. Lehden järjestäjänä, aatteellisena innoittajana ja johtajana oli V. I. Lenin. Toimituskuntaan kuuluivat myöskin V. V. Vorovski, M. S. Olminski ja A. V. Lunatsharski.

Erikoisessa päätöslauselmassaan VSDTP:n III edustajakokous pani merkille „*Vperjod*” lehden suuren osuuden taistelussa menshevismii vastaan puoluekantaisuuden palauttamisen puolesta, vallankumouksellisen liikkeen esiinnostamien taktiikkakysymysten asettamisessa ja valaisemisessa, ja lausui kiitoksensa lehden toimitukselle.— 92.

⁴⁷ Tunnuksen „*Duuman vasemmistoryhmien toimeenpanevan komitean*” muodostamisesta bolshevikit esittivät turvataksaan Duuman työläisedustajain itsenäisen luokkalinjan, talonpoikaisedustajain toiminnan johtamisen ja heidän eristämisen kadettien vaikutuksesta. Menshevikit asettivat tämän tunnuksen vastapainoksi „yleiskansallisen opposition muodostamisen”, t.s. sen, että työväen ja talonpoikain edustajat tukisivat kadetteja.

Ensimmäisen Duuman hajottamisen jälkeen, heinäkuussa 1906, „*Vasemmistolaisten toimeenpaneva komitea*” järjestäytyi tosiasiallisesti Duuman sosialidemokraattisen ryhmän ympärille. „*Vasemmistolaisten toimeenpanevan komitean*” aloitteesta julkaistiin: Duuman sosialidemokraattisen ryhmän komitean ja Työryhmän komitean allekirjoittama manifesti „Armeijalle ja laivastolle” ja „Manifesti koko Venäjän talonpoikaistolle”, jonka allekirjoittivat myöskin Yleisvenäläinen talonpoikaissiitto, VSDTP:n Keskuskomitea, Sosialistivallankumouksellisten puolueen Keskuskomitea, Yleisvenäläinen rautatieläisten liitto ja Yleisvenäläinen opettajain liitto. Manifesteissa kutsuttiin kansaa vallankumoukselliseen taisteluun hallitusta vastaan ja esitettiin tunnus perustavan kokouksen koollekutsumisesta.— 97.

⁴⁸ „*Senaatin selitykset*” antoi hallitseva Senaatti tässä tapauksessa Valtakunnanduuman vaalien vaalilain pykälien johdosta. Lain pykäläiä „selittäessään” Senaatti riisti äänioikeuden erillisiltä valitsijoilta ja kokonaisilta väestöryhmiltä.— 102.

- 49 K. Marx. „Preussin vastavallankumous ja Preussin tuomarikunta”. Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VII osa, 1930, s. 115.— 105.
- 50 „*Russkoje Znamja*” („Venäjän Lippu”) — mustasotnialainen sanomalehti, „Venäjän kansan liiton” äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuoden 1905 marraskuusta vuoteen 1917.— 113.
- 51 „*Golos Moskvy*” („Moskovan Ääni”) — päivälehti, lokakuulaisten puolueen äänenkannattaja. Ilmestyi vuoden 1906 joulukuusta vuoden 1915 kesäkuuhun.— 113.
- 52 Leninin artikkeli „*Plehanovin kirjoituksesta*” julkaistiin „Proletarin” toimituksen jälkisanoina I. P. Meshkovskin kirjoitukseen „*Polemiikkia*” sekin.— 120.
- 53 VSDTP:n Pietarin yleiskaupunkilainen konferenssi pidettiin loka-kuun 27 (marraskuun 9) pnä 1907 Terijoella. Siinä oli läsnä 57 päätösvaltaista edustajaa ja 11 edustajaa neuvottelevalla ääni-oikeudella. Konferenssin päiväjärjestyksessä olivat seuraavat kysymykset: 1) VSDTP:n Pietarin komitean toimintaselostus; 2) Selostus VSDTP:n Keskuskomitean toiminnasta; 3) Yleisvenäläinen konferenssi; 4) Oikeusjuttu sosialidemokraattista duumaryhmää vastaan; 5) Työttömyys; 6) Yleiskaupunkilaisen konferenssin vaalit y.m. organisaatiokysymyksiä. Lenin teki konferenssissa alustukset yleisvenäläiseen konferenssiin valmistautumisesta: sosialidemokraattisen ryhmän taktiikasta III Valtakunnanduumassa ja sosialidemokraattien osallistumisesta porvarilliseen lehdistöön. Kysymyksessä, joka koski sosialidemokraattisen ryhmän taktiikkaa Duumassa, konferenssin enemmistö 37 äänellä 12 vastaan kannatti Leninin esittämää päätöslauselmaa. Päätöslauselmaa vastaan äänestivät menshevikit, jotka ehdottivat, että III Duumassa kannatettaisiin lokakuulaisia ja puhemiehistön vaaleissa äänestettäisiin „vasemmistolaisia” lokakuulaisia. Konferenssi hyväksyi bolshevikien ehdotuksen, että sosialidemokraattien osallistuminen porvarilliseen lehdistöön on sallimatonta; teki päätöksen Pietarin kaupungin ja läänin työmiesten ja työläisnaisten yksipäiväisen lakon järjestämisestä siksi päiväksi, jolloin alkaa oikeusistunto II Duuman sosialidemokraattista ryhmää vastaan.
- Konferenssi valitsi kaksi bolshevikki-edustajaa yleisvenäläiseen konferenssiin.— 122.
- 54 Saksan sosialidemokraattisen puolueen *Dresdenin edustajakokous* (parteitag) pidettiin syyskuun 13—20 pnä (uutta lukua) 1903. Edustajakokous hyväksyi opportunistisen päätöslauselman, joka sallii sosialidemokraattien osallistumisen porvarilliseen lehdistöön.— 127.
- 55 VSDTP:n Neljäs („*Kolmas yleisvenäläinen*”) konferenssi pidettiin marraskuun 5—12 (18—25) pnä 1907 Helsingissä. Konferenssissa oli läsnä 27 edustajaa: bolshevikkeja — 10, menshevikkejä — 4, puolalaisia sosialidemokraatteja — 5, bundilaisia — 5, latvialaisia sosialidemokraatteja — 3.
- Konferenssin päiväjärjestyksessä olivat seuraavat kysymykset: sosialidemokraattisen ryhmän taktiikasta Valtakunnanduumassa,

fraktiokeskuksista ja Keskuskomitean yhteyksien lujittamisesta paikallisiin järjestöihin ja sosialidemokraattien osallistumisesta porvarilliseen lehdistöön. Sen lisäksi konferenssi käsittelee kysymyksen Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen edustajiston nimityksestä.

Alustuksen sosialidemokraattisen ryhmän taktiikasta III Valtakunnanduudessa teki Lenin. Kesäkuun kolmannen päivän kennon ja puolueen tehtävien leniniläistä arviota vastaan esiintyivät menshevikit ja bundilaiset, jotka väittivät, että on tuettava lokakuulaista hallituspuoluetta. Konferenssi hyväksyi äänten enemmistöllä bolshevistisen päätöslauselman, joka oli esitetty Pietarin yleiskaupunkilaisen konferenssin nimessä.

Konferenssi hyväksyi myöskin bolshevistisen päätöslauselman sosialidemokraattien porvarilliseen lehdistöön osallistumisen sallimattomuudesta, nimitti sosialidemokraattisen edustajiston Duumassa „Sosialidemokraattiseksi ryhmäksi”.

Sen vuoksi, kun menshevikkien keskus oli salaa VSDTP:n Keskuskomitealta kanssakäymisessä paikalliskomiteain kanssa, konferenssi määritteli toimenpiteitä VSDTP:n Keskuskomitean yhteyksien lujittamiseksi paikallisiin puoluejärjestöihin.— 128.

⁵⁶ Lenin tarkoittaa agraarilakeja, jotka Stolypin säati vuosina 1906—1907. Marraskuun 9 (22) p:nä 1906 annettiin maalaki talonpoikain oikeudesta erota yhteisöistä ja osuusmaapalstojen kiinnittämisestä omaisuudeksi. Jo ennen vuoden 1906 marraskuun 9 (22) päivän asetusta annettiin elokuun 12 (25) päivän laki hallitsijasuvun maiden osittaisesta myymisestä, elokuun 27 (syyskuun 9) päivän laki kruununmaiden myymisestä Talonpoikaispankin välityksellä ja sitten marraskuun 15 (28) päivän laki „Lainojen myöntämisen sallimisesta talonpojille Talonpoikain maapankista osuusmaatakuuta vastaan”.— 129.

⁵⁷ Fr. Mehringin kirjoituksen „Saksalainen liberalismi ja Venäjän Duuma” (Fr. Mehring. „Deutscher Liberalismus und russische Duma”. „Die Neue Zeit”, 1906—1907, Band I, № 23) käänsi Lenin ja käytti kirjoituksessa „Fr. Mehring toisesta Duumasta”, joka julkaistiin II kokoelmassa „Taktiikan kysymyksiä”, Pietari, 1907 (ks. Teokset, 12. osa, ss. 370—376).— 134.

⁵⁸ Ks. K. Marx ja F. Engels. „Kommunistisen puolueen Manifesti”. IV luku.— 139.

⁵⁹ „Znamja Truda” („Työn Lippu”) — eserräpuolueen Pää-äänenkannattaja; ilmestyi vuoden 1907 heinäkuusta vuoden 1914 huhtikuuhun.— 140.

⁶⁰ *Esipuheen Voinovin (A. V. Lunatsharskin) kirjaseen puolueen suhteesta ammattilittoihin* Lenin kirjoitti marraskuussa 1907. Lunatsharskin kirjanen ei ilmestynyt. Sen sisältöön Lenin tutustui käsi-kirjoituksen mukaan.

Asiakirjalla ei ole otsikkoa. Otsikon on sille antanut NKP:n KK:n marxismin-leninismien instituutti.— 148.

- ⁶¹ Tarkoitetaan Saksan sosialidemokraattisen puolueen Mannheimin edustajakokousta, joka pidettiin syyskuun 23—29 pnä (uutta lukua) 1906. Päiväjärjestyksen peruskysymyksenä oli kysymys poliittisesta joukkolakosta, jonka Saksan sosialidemokratia Jenan edustajakokouksessa vuonna 1905 tunnusti poliittisen taistelun peruskeinoksi. Tämän yhteydessä kosketeltiin kysymystä ammattiliitoista, jotka hylkäsivät poliittisen joukkolakon ajatuksen katsoen sen anarkistiseksi. Mannheimin edustajakokous ei tuominnut suoraan ammattiliittojen opportunistista kantaa, mutta kehotti kaikkia puolueen jäseniä liittymään ammattijärjestöihin ja ammattiliittojen jäseniä liittymään sosialidemokraattiseen puolueeseen, „jotta ammattiliikkeen henkenä olisi sosialidemokratian henki”.— 149.
- ⁶² „Die Neue Zeit” („Uusi Aika”)— Saksan sosialidemokratian aikakauslehti, ilmestyi Stuttgartissa vuodesta 1883 vuoteen 1923. Alkaen 90-luvun toiselta puoliskolta, F. Engelsin kuoleman jälkeen, aikakauslehti julkaisi säännöllisesti revisionistien kirjoituksia.— 149.
- ⁶³ „Osvobozhdenije” („Vapautus”) — porvarillisten liberaalien kerran kahdessa viikossa ilmestynyt aikakauslehti; julkaistiin ulkomailla vuosina 1902—1905 P. B. Struven toimittamana. Tammikuusta 1904 — liberaalis-monarkistisen „Osvobozhdenije-liiton” äänenkannattaja. Myöhemmin „osvobozhdenijelaiset” muodostivat kadetti-puolueen ydinjoukon.— 152.
- ⁶⁴ Teos „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat”” on kirjoitettu vuosina 1901—1907. Ensimmäiset neljä lukua julkaistiin aikakauslehdessä „Zarja” № 2—3, joulukuussa vuonna 1901 otsikolla: „Herrat agraarikysymyksen „arvostelijat” (Ensimmäinen katsaus)”, allekirjoituksella N. Lenin. Vuonna 1905 ne julkaistiin Odessassa legaalisesti kirjakustantamo „Burevestnikin” toimesta erillisenä kirjasena ja muutetulla otsikolla: „Agraarikysymys ja Marxin „arvostelijat””. Tekijä on säilyttänyt tämän otsikon teoksen myöhemmissä painoksissa julkaistessaan sen kokonaisuudessaan tai erillisiä osia siitä.
- Luvut V—IX julkaistiin ensi kerran helmikuussa 1906 legaalisessa aikakauslehdessä „Obrazovanije” № 2. Tässä painoksessa ne oli varustettu väliotsikoilla, joita ei ollut „Zarjan” julkaisemissa luvuissa I—IV eikä vuoden 1905 painoksessa.
- VI. Iljinin (V. I. Leninin) kirjassa „Agraarikysymys”, I osa, joka ilmestyi Pietarissa vuonna 1908, julkaistiin ensi kerran yhdessä kaikki yhdeksän lukua, joihin oli lisätty vielä kaksi uutta lukua, X ja XI, sitä paitsi lukuihin I—IV oli tehty väliotsikot, tekstiin oli tehty toimituskorjauksia sekä lisätty muutamia huomautuksia.
- XII luku (viimeinen) julkaistiin ensi kerran vuonna 1908 kokoelmassa „Nykyhetken elämää”.
- Luvut I—IX ks. Teokset, 5. osa, ss. 93—211.
- Tähän osaan on otettu luvut X, XI ja XII, jotka on kirjoitettu v. 1907.— 157.
- ⁶⁵ Lenin tarkoittaa Franz Bensingin kirjaa „Maatalouskoneiden vaikutus kansanomistukselliseen ja yksityishallinnassa olevaan talouteen”,

Breslau, 1897 (Fr. Bensing. „Der Einfluss der landwirtschaftlichen Maschinen auf Volks- und Privatwirtschaft”, Breslau, 1897).—160.

⁶⁶ Lenin tarkoittaa M. Hechtin kirjaa „Badenin Hardin kolme kylää”, Leipzig, 1895 (M. Hecht. „Drei Dörfer der badischen Hard”, Leipzig, 1895).—162.

⁶⁷ Ks. K. Marx. „Filosofian kurjuus”, 1941, ss. 52—54, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, V osa, 1929, ss. 324—325.—163.

⁶⁸ Lenin tarkoittaa tunnetun narodnikkilaisen publisistin A. N. Engelhardtin kirjeitä „Maalta”, jotka julkaistiin aikakauslehdessä „Otetshestvennyje Zapiski”.—163.

⁶⁹ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, s. 758. Viitatessaan Marxin „Pääoman” III osaan Lenin käyttää vuoden 1894 saksankielistä painosta ja kääntää kaikki sitaatit itse.—169.

⁷⁰ Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 2. nide, 1936.—169.

⁷¹ V. V. (V. P. Vorontsovin kirjailijanimi)—XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalisen narodnikkilaisuuden ideologi.—176.

⁷² Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, s. 825.—194.

⁷³ Kirjan „*Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907*” Lenin kirjoitti marras—joulukuussa 1907. Vuonna 1908 tämä teos otettiin kokoelman „12 vuoden ajalta” toisen osan toiseen niteeseen. Mutta poliisi takavarikoi kirjan jo kirjapainossa ja tuhosi sen. Säilyi vain yksi kappale, josta puuttui lopusta muutamia sivuja. Kirja ilmestyi ensi kerran vasta vuonna 1917 nimellä: V. Iljin (N. Lenin). „*Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—7*” (Pietari, kirjakustantamo „Zhizn i znanije”).

Vuoden 1917 painoksessa kesken katkeavan lauseen: „Junkkeri-porvarillisen Venäjän luomisen reformaattorinen tie edellyttää ehdottomasti vanhan maanhallinnan perustusten säilyttämistä ja hidasta...” (ks. tätä osaa, s. 407), lopun tilalle Lenin lisäsi seuraavaa: „järjestelmällistä ja mitä tuskallisinta väkivaltaa talonpoikaisjoukkoja kohtaan. Talonpoikais-porvarillisen Venäjän luomisen vallankumouksellinen tie edellyttää välttämättömästi koko vanhan maanhallinnan murtamista, maan yksityisomistuksen lakkauttamista”.

Tässä osassa teos julkaistaan käsikirjoituksen mukaan, jonka Lenin korjasi muutamien vuosien kuluttua sen jälkeen, kun kirja v. 1908 ilmestyi. Nuo korjaukset eivät tulleet huomioonotetuiksi vuoden 1917 painoksessa, koska kirjaa ei ladottu käsikirjoituksen mukaan, vaan säilyneen vuoden 1908 kappaleen mukaan. Tähän mennessä tuota kappaletta ei ole onnistuttu löytämään.—205.

⁷⁴ „*Gurkon ja Lidvalin menetelmät hallinnassa*”—kruununvarkaus, keinottelu ja rosvous, jotka rehoittivat tsaarin korkeimpien

- virkamiesten ja liikemiesten keskuudessa. Gurko oli sisäasiain ministerin apulainen; vuonna 1906 hän sekaantui kavalluksiin ja keinotekolleen viljantoumituksissa nälänhädän alaisille lääneille, viljan toimittajana taas oli afäärimies ja keinottelija Lidval.— 238.
- ⁷⁵ *John* — menshevikki P. P. Maslov.— 245.
- ⁷⁶ *Kostrov* — kaukasialaisten menshevikkien johtaja — Noi Jordania.— 247.
- ⁷⁷ *Vendée* — ranskalainen maakunta, jossa XVIII vuosisadan lopussa tapahtuneen Ranskan porvarillisen vallankumouksen kaudella syttyi takapajuinen ja taantumuksellisen talonpoikaiston vastavallankumouksellinen kapina vallankumouksellista Konventtia vastaan. Kapina tapahtui uskonnollisilla tunnuksilla ja sitä johti vastavallankumouksellinen papisto ja tilanherrat.— 248.
- ⁷⁸ *Yleisvenäläinen talonpoikaisliitto* — vuonna 1905 syntynyt vallankumouksellisdemokraattinen järjestö. Liiton ensimmäisessä ja toisessa edustajakokouksessa, jotka pidettiin Moskovassa elo- ja marraskuussa vuonna 1905, muovattiin Liiton ohjelma ja taktiikka. Talonpoikaisliitto vaati poliittista vapautta ja perustavan kokouksen viipymätöntä koollekutsumista sekä oli I Valtakunnanduuman boikotoinnin taktiikan kannalla. Liiton agrariohjelmassa oli vaatimukset maan yksityisomistuksen lakkauttamisesta, luostarien, hallitsijasuvun, kabinetin- ja valtionmaiden siirtämisestä talonpojille ilman lunastusmaksuja. Poliitikassaan Liitto ilmaisi puolinaisuutta ja horjuntaa. Vaatien tilanherramaanomistuksen lakkauttamista Liitto suostui osittaisen korvauksen maksamiseen tilanherraille. Heti toimintansa ensi askelista lähtien Talonpoikaisliitto joutui poliisivainojen kohteeksi. Vuoden 1906 loppuun mennessä Yleisvenäläinen talonpoikaisliitto hajosi.— 248.
- ⁷⁹ *„Rossija” („Venäjä”)* — poliisi-mustasotnialainen päivälehti; julkaistiin Pietarissa vuodesta 1905 vuoteen 1914. Vuodesta 1906 se oli sisäasiain ministeriön virallinen äänenkannattaja.— 248.
- ⁸⁰ Rodbertuksen katsantokantojen erittelyä ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, I nide, 1936, ss. 170—172. Analyysia Ricardon teorioista ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 2. nide, 1936, ss. 7—11.
Viittauksissaan Marxin teokseen „Lisäarvoteorioita” Lenin käyttää vuoden 1905 saksalaista painosta ja kääntää kaikki sitaatit itse.— 260.
- ⁸¹ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, s. 630.— 262.
- ⁸² Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 1. nide, 1936, s. 187.— 262.
- ⁸³ *Amerikan Yhdysvaltojen lainsäädäntö homestead'eista* kuuluu XIX vuosisadan puoliväliin. Vuoden 1862 lain mukaan jokaisella Amerikan Yhdysvaltojen kansalaisella oli oikeus saada valtiolta

- maksutta tai hyvin pienestä maksusta homestead — korkeintaan 160 acen (64 hehtaarin) suuruinen maapalsta. Viimeistään viiden vuoden kuluttua palsta siirtyi haltijan omaisuudeksi.— 262.
- ⁸⁴ Lenin siteeraa kääntämiään kohtia K. Marxin ja F. Engelsin teoksesta „Manifesti Kriegeä vastaan” (ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, V osa, 1929, s. 99).— 263.
- ⁸⁵ *Borisov* — S. A. Suvorov.— 275.
- ⁸⁶ „*Russkoje Bogatstvo*” („Venäjän Rikkaus”) — kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1876 vuoden 1918 puoliväliin. 90-luvun alusta julkaisu oli liberaalisten narodnikkien äänenkannattaja. Vuodesta 1906 „*Russkoje Bogatstvosta*” tuli tosiasiallisesti enessien („kansansosialistien”) puolittain kadettilaisen puolueen äänenkannattaja.— 276.
- ⁸⁷ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, s. 820.— 279.
- ⁸⁸ Lenin tarkoittaa agraarikysymyksen käsittelyä VSDTP:n Ensimmäisessä konferenssissa, joka pidettiin Tampereella joulukuun 12—17 (25—30) pnä 1905. Selostuksen agraarikysymyksestä piti konferenssissa Lenin. Konferenssi hyväksyi päätöslauselman, jossa katsottiin toivottavaksi, että VSDTP:n II edustajakoukussa hyväksytystä agraariohjelmasta poistetaan kohta otrezkamaiden ja lunastusmaksujen talonpoikaistolle palauttamisesta, ja välttämättömäksi ottaa ohjelmaan kohta talonpoikaiston vallankumouksellisten toimien tukemisesta aina kaikkien valtion, kirkon, luostarien, hallitsijasuvun, kabinetin ja yksityisomistuksellisten maiden konfiskointiin saakka.— 280.
- ⁸⁹ Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 2. nide, 1936, s. 86.— 283.
- ⁹⁰ Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 1. nide, 1936, s. 172. Vertauksen vuoksi ks. vastaavia sivuja samasta teoksesta, II osa, 1. nide, s. 183 ja II osa, 2. nide, s. 14.— 284.
- ⁹¹ Kohta „*Pjotr Maslov korjailee Karl Marxin luonnoshahmotelmia*” julkaistiin „*Proletari*” lehden 33. numerossa heinäkuun 23 (elokuun 5) pnä 1908.— 285.
- ⁹² Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 1. nide, 1936, s. 138.— 286.
- ⁹³ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, ss. 662—750.— 289.
- ⁹⁴ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, ss. 793—794.— 290.
- ⁹⁵ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, s. 794.— 291.
- ⁹⁶ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, ss. 820—821.— 299.
- ⁹⁷ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, s. 820.— 299.
- ⁹⁸ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, s. 823.— 300.

- ⁹⁹ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, s. 825.— 301.
- ¹⁰⁰ Ks. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1953, ss. 818, 823.— 302.
- ¹⁰¹ Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II osa, 1. nide, 1936, s. 138.— 305.
- ¹⁰² Lenin esittää tässä kohdan N. G. Tshernyshevskin teoksen „Katsauksia Gogolin kauden venäläiseen kirjallisuuteen” toisesta luvusta, jossa tehdään pilaa journalisti Senkovskin („paroni Brambeuksen”) sopimattomasta polemiikkimenetelmästä (ks. N. G. Tshernyshevski. Kootut teokset, II osa, 1906, s. 45).— 329.
- ¹⁰³ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, s. 459.— 342.
- ¹⁰⁴ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 534.— 343.
- ¹⁰⁵ „Pravda” („Totuus”)— taidetta, kirjallisuutta ja yhteiskunnallista elämää käsittelevä menshevikkien kuukausijulkaisu; ilmestyi Moskovassa vuosina 1904—1906.— 349.
- ¹⁰⁶ „Alapajevskin tasavallaksi” tsaarin virkamiehet nimittivät Permin läänin Verhoturjen kihlakunnan Alapajevskin kuntaa. Leninin mainitsemän eserrätalonpoika G. I. Kabakovin, II Valtakunnanduuman edustajan, onnistui v. 1905 järjestää Alapajevskin kunnassa Talonpoikaisliitto, johon kuului noin 30 tuhatta jäsentä.— 384.
- ¹⁰⁷ „Kansallisdemokraatit” („natsional-demokraty”) — puolalaisen porvariston vastavallankumouksellinen natsionalistinen puolue; muodostui vuonna 1897. Vuosien 1905—1907 vallankumouksen kaudella „kansallisdemokraateista” tuli puolalaisen vastavallankumouksen peruspuolue, puolalaisten mustasotnialaisten puolue.— 387.
- ¹⁰⁸ Vakufimaat — muhamettilaisen väestön asuttamien alueiden maat, joita ei saanut myydä eikä siirtää käsistä toisiin. Vakufimaista saadut tulot olivat kruunun tai papiston määräysvallassa. Neuvostovalta siirsi vakufimaat valtion maavarantoon.— 390.
- ¹⁰⁹ Puhe on satiirisesta „Uusimman venäläisen sosialistin hymnistä”, joka julkaistiin „Zarjassa” № 1 (huhtikuu 1901) „Narkissos Tuporylovin” allekirjoituksella. Runon kirjoittaja oli J. O. Martov.— 410.
- ¹¹⁰ Jälkisanat Lenin kirjoitti kirjan „Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—7” vuoden 1917 painokseen.— 412.
- ¹¹¹ Leninin kirjoitus „Duuman budjettioikeuksien laajentamista koskevista keskusteluista” — julkaistiin ensi kerran VSDTP:n Päääänenkannattajassa „Sotsial-Demokrat” № 1, helmikuu 1908. Sitten se julkaistiin „Proletari” lehden 27. numerossa, saman vuoden maaliskuun 26 (huhtikuun 8) pnä, Leninin postskriptumilla varustettuna (ks. tätä osaa, s. 421).

„*Sotsial-Demokrat*” („Sosialidemokraatti”) — VSDTP:n Pää-äänenkannattaja — illegaalinen sanomalehti; julkaistiin helmikuusta 1908 tammikuuhun 1917. Lehden ensimmäinen numero ilmestyi Venäjällä, sitten sen julkaiseminen siirrettiin ulkomaille, ensin Pariisiin, sitten — Geneveen. VSDTP:n Keskuskomitean päätöksen mukaisesti Pää-äänenkannattajan toimitus muodostettiin bolshevikkien, menshevikkien ja Puolan sosialidemokraattien edustajista. „Sotsial-Demokratissa” julkaistiin yli kahdeksankymmentä V. I. Leninin artikkelia ja pienempää kirjoitusta. „Sotsial-Demokratin” toimituksen sisällä V. I. Lenin kävi taistelua johdonmukaisen bolshevistisen linjan puolesta. Osa toimitusta (Kamenjev ja Zinovjev) suhtautui likvidaattoreihin sovitelevasti ja yritti ajaa karille leniniläisen linjan toteuttamisen. Toimituksen menshevikki-jäsenet Martov ja Dan sabotoivat Pää-äänenkannattajan toimituksen työtä ja samaan aikaan puolustivat avoimesti likvidaattoruutta „Golos Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokraatin Ääni”) lehdessä. Leninin leppymätön taistelu likvidaattoreita vastaan johti siihen, että Martov ja Dan poistuivat kesäkuussa 1911 „Sotsial-Demokratin” toimituksen kokoonpanosta. Joulukuusta 1911 lähtien „Sotsial-Demokrat” lehteä toimitti V. I. Lenin.— 414.

¹¹² „*Stolitshnaja Potshta*” („Pääkaupungin Posti”) — vasemmistokadettien sanomalehti; ilmestyi Pietarissa lokakuusta 1906 helmikuuhun 1908.— 414.

¹¹³ „*Nasha Gazeta*” („Meidän Lehtemme”) — porvarillisen „*Tovarishtsh*” lehden halpahintainen julkaisu; ilmestyi vuonna 1908.— 421.

¹¹⁴ Huhtikuun 16 (29) pnä 1908 „*Proletari*” lehden 29. numerossa julkaistiin VSDTP:n Keskuskomitean kirje paikallisille puoluejärjestöille Duuman sosialidemokraattisten edustajain toiminnan johdosta.— 421.

¹¹⁵ Lenin tarkoittaa kirjoitusta „Poliittisia hahmotelmia”, jonka allekirjoituksena oli V. M-d-m (Medem) ja joka oli julkaistu kokoelmassa „*Nasha tribuna*” („Meidän puhujalavamme”), Vilna, 1907.— 427.

¹¹⁶ *Al. Al.*— A. A. Bogdanov.— 430.

¹¹⁷ Lenin tarkoittaa V. Bazarovin, Bermanin, A. Lunatsharskin, P. Jushkevitschin, A. Bogdanovin, J. Gelfondin ja S. Suvorovin kirjoitusten kokoelmaa.— 430.

¹¹⁸ Kysymys on V. I. Leninin kirjasta „*Askel eteenpäin, kaksi askelta taaksepäin*”, joka ilmestyi Genevessä toukokuussa 1904.— 430.

¹¹⁹ Tarkoitetaan A. Bogdanovin kirjaa „*Empiriomonismi*”, Moskova, 1904.— 430.

¹²⁰ A. Lunatsharskin, V. Bazarovin, A. Bogdanovin, P. Maslovin, A. Finnin, V. Shuljatikovin, V. Fritshen y.m. kirjoitusten kokoelma

- „Katsauksia realistiseen maailmankatsomukseen” ilmestyi Pietarissa vuonna 1904. G. V. Plehanovin ja V. I. Leninin kirjoituksia ei kokoelmassa julkaistu.— 433.
- ¹²¹ Leninin teosta „*Rivimarkkilaisen kirjoituksia filosofiasta*” ei ole löydetty.— 434.
- ¹²² Tähän aikaan V. I. Lenin alkoi kirjoittaa teosta „*Materialismi ja empiriokritiisismi*”.— 434.
- ¹²³ *Kolmas toimittaja* — I. F. Dubrovinski.— 435.
- ¹²⁴ Lenin viittaa artikkeliinsa „*Poliittisia kirjoituksia*”, joka julkaistiin „*Proletarin*” 21. numerossa helmikuun 13 (26) pnä 1908. Seikka-peräisemmin valaistiin puolueohjelmakysymystä kirjoituksessa „*Kuinka Pjotr Maslov korjailee Karl Marxin luonnoshahmotelmia*” („*Proletarin*” 33. numero, heinäkuun 23 (elokuun 5) pnä 1908). (Ks. tätä osaa, s. 285. Teoksen „*Sosialidemokratian agrariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907*” III luvun toinen kohta).— 440.
- ¹²⁵ „*Meony*” — lyhennys nimestä „*Partija mirnogo obnovlenija*” („*Rauhallisen uudistuksen puolue*”).— 440.
- ¹²⁶ Leninin kirjoitus „*Ammattiliittojen neutraalisuus*” julkaistiin vähäisin lyhennyksin kokoelmassa „*Ajan tuulahduksia*” (Pietari, 1908, kustannusl. „*Tvortshestvo*”) VI. Iljinin allekirjoituksella.— 443.
- ¹²⁷ VSDTP:n Keskuskomitean päätöslauselma ammattiliitoista julkaisiin „*Proletari*” lehden 21. numerossa helmikuun 13 (26) pnä 1908. Puolueen jäseniä kehoitettiin järjestämään ammattijärjestöjen sisällä puolueryhmiä ja toimimaan niissä paikallisten puoluekeskusten johdolla. Niissä tapauksissa, jolloin poliisivainot tekivät ammattijärjestön perustamisen tai hajotetun ammattijärjestön jälleenympytämisen mahdottomaksi, Keskuskomitea kehotti järjestämään ammattiliittosoluja ja ammattiliittoja illegaalisesti.— 443.
- ¹²⁸ „*Nash Vek*” („*Vuosisatamme*”) — sanomalehti; ilmestyi vuosina 1905—1908, ensialussa porvarillisen „*Tovarishtsh*” lehden populäärisenä julkaisuna.— 443.
- ¹²⁹ „*Vperjod*” („*Eteenpäin*”) — Leninin johtama bolshevistinen työväen joukkolehti; sitä julkaisi illegaalisesti Viipurissa „*Proletarin*” toimitus syyskuun 10 (23) päivästä 1906 tammikuun 19 (helmikuun 1) päivään 1908. Ilmestyi 20 numeroa. Toisesta numerosta alkaen „*Vperjod*” ilmestyi VSDTP:n paikalliskomiteain äänenkannattajana: № 2 — Moskovan ja Pietarin komiteain sekä Moskovan piirikuntakomitean; №№ 3—7 — Moskovan, Pietarin, Moskovan piirikunnan, Permin ja Kurskin komiteain äänenkannattajana; №№ 8—19 edellisten lisäksi myös Kasaanin komitean äänenkannattajana; „*Vperjod*” lehden viimeisessä, 20. numerossa mainittiin Permin ja Kasaanin komiteain asemesta Uralin aluekomitea.— 444.

- ¹³⁰ D. Firsovin (D. Rosenblumin) ja M. Jakobin (M. Gendelmanin) kirjan „Agraariohjelman tarkistuksesta ja sen perustelusta” julkaisi kirjakustantamo „Era” („Aikakausi”), Moskova, 1908. Kirja takavarikoitiin. Leninin lupaama tämän kirjan erittely ei „Proletarissa” ilmestynyt.— 448.
- ¹³¹ „*Sovremennyi Mir*” („Nyky maailma”) — kirjallinen, tieteellinen ja poliittinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuoden 1906 lokakuusta lähtien. Menshevikit, heidän joukossaan G. V. Plehanov, osallistuivat läheisesti aikakauslehden työhön. Plehanovilaisten kanssa tehdyn liiton kaudella aikakauslehteen osallistuivat bolshevikit; maaliskuussa 1914 „*Sovremennyi Mir*’issä” julkaistiin Leninin kirjoitus „Vielä eräs sosialismin murskaaminen”.— 449.
- ¹³² Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, II nide, 1936, ss. 108—111.— 457.
- ¹³³ Kirjoitus „*Kommuunin opetukset*” on Leninin selostuksen muistiin kirjoitus, joka julkaistiin „*Zagranitšnaja Gazetan*” („Ulkomaisten Lehden”) 2. numerossa maaliskuun 23 pnä 1908. Lehden toimitus liitti kirjoitukseen seuraavan selityksen: „Maaliskuun 18 pnä pidettiin Genevessä kansainvälinen joukkokokous kolmen proletaarisen vuosipäivän johdosta: Marxin kuoleman 25. vuosipäivä, vuoden 1848 maaliskuun vallankumouksen 60. vuosipäivä ja Pariisin Kommuunin vuosipäivä. VSDTP:n puolesta kokouksessa esiintyi toveri Lenin puhuen Kommuunin merkityksestä”.— 459.
- ¹³⁴ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, s. 456.— 459.
- ¹³⁵ Kommuunin historiallisen merkityksen arvioinnista „uuden yhteiskunnan aineeksi” ks. K. Marxin teosta „Kansalaissota Ranskassa” ja kirjeitä Kugelmannelle huhtikuun 12 ja 17 pttä 1871 (ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, 1952, ss. 433—503; II osa, 1952, ss. 443—445).— 461.
- ¹³⁶ „*Russkaja Mysl*” („Venäläinen Ajatus”) — liberaalisen porvariston kuukausijulkaisu; ilmestyi Moskovassa vuodesta 1880 vuoden 1918 puoliväliin. Vuoden 1905 vallankumouksen jälkeen — kadettipuolueen oikeistosiiven äänenkannattaja.— 467.

